

ID: 48

Examining the Relationship between Risk Management and Cooperative Partnership in Agricultural Enterprises: The Case of Antalya Province

Handan Akçaöz¹, Ayşenur Güzel¹

¹Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Akdeniz University, Türkiye

Abstract

Due to the nature of agriculture, the farmer cannot find an environment with complete information on every subject while making her plans. The farmer produces the product today, but cannot sell it when farmer wants or plans. Conditions can be very different between the start of production and the time of sale. For example, prices may change, the expected price may not occur in the market, and bad weather conditions may cause product losses. Therefore, the farmer, who has to make decisions about the future, is affected by the mentioned factors. For this reason, knowing the existing risk sources in agricultural production and determining the risk management strategies to be applied emerge as very important issues. In this study, it was aimed to determine the risks faced by the farmers who are partners and non-partners of the agricultural cooperatives in the province of Antalya in the production process and the risk management strategies they apply against these risks. In this context, a questionnaire was applied to the producers in a total of 80 enterprises, 40 of which are partners in agricultural cooperatives and 40 producers who are not partners, in the villages of the districts of Antalya between December 2018 and March 2019. In the study, first of all, the socio-economic characteristics of the farmers were examined, then the risk sources they encountered in agricultural production and the risk management strategies they applied were revealed. Risk sources and strategies according to farmers were evaluated with a Five-point Likert scale. According to the results obtained from the research; It has been determined that 52.5% of the farmers in the enterprises are 50 years old and over, and the average experience period is 27 years. When the enterprises are evaluated in general, the most important risk sources faced by the farmers are listed as changes in product prices, changes in input costs, low yield due to plant diseases and pests, and changes in the economic situation of the country. The risk management strategies applied by the farmers against these risks are to plan the expenditures, to produce at the lowest possible cost and to have information about the previous product prices.

Key Words: Risk, Risk Management, Agriculture, Cooperative, Antalya

Tarım İşletmelerinde Risk Yönetimi ve Kooperatif Ortaklığı İlişkisinin İncelenmesi: Antalya İli Örneği

Özet

Tarımın doğası gereği, çiftçi planlarını yaparken her konuda tam bilgiye sahip bir ortam bulamaz. Çiftçi ürünü bugün üretir, ancak istediği veya planladığı zaman satamaz. Üretimin başlamasıyla satış zamanı arasında koşullar çok değişik olabilir. Örneğin fiyatlar değişebilir, pazarda beklenen fiyat oluşmayabilir ve kötü hava koşulları ürün kayıplarına neden olabilir. Dolayısıyla gelecekle ilgili karar almak zorunda olan çiftçi belirtilen faktörlerden etkilenmektedir. Bu nedenle tarımsal üretimde var olan risk kaynaklarının bilinmesi ve uygulanacak risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi oldukça önemli konular olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada; Antalya ilinde tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan ve ortak olmayan üreticilerin üretim sürecinde karşılaştıkları riskler ve bu risklere karşı uyguladıkları risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda; Antalya ilinin ilçelerine ait köylerde Aralık 2018-Mart 2019 döneminde, tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan 40, ortak olmayan 40 üretici olmak üzere toplam 80 işletmede üreticilere anket uygulanmıştır. Çalışmada; öncelikle üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri incelenmiş, daha sonra tarımsal üretimde karşılaştıkları risk kaynakları ve uyguladıkları risk yönetimi stratejileri ortaya konulmuştur. Üreticilere göre risk kaynakları ve stratejileri beşli likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; işletmelerde üreticilerin %52,5'inin 50 yaş ve üzerinde olduğu, ortalama deneyim sürelerinin 27 yıl olduğu belirlenmiştir. İşletmeler genel olarak değerlendirildiğinde, üreticilerin karşılaştıkları en önemli risk kaynakları ürün fiyatlarındaki değişiklikler, girdi maliyetlerindeki değişiklikler, bitki hastalıklarından ve bitki zararlılarından dolayı verim düşüklüğü, ülkenin ekonomik durumundaki değişimler olarak sıralanmıştır. Üreticilerin bu risklere karşı uyguladıkları risk yönetimi stratejileri ise harcamaları planlamak, mümkün olduğunca en düşük maliyetle üretim yapmak ve geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Risk, Risk Yönetimi, Tarım, Kooperatif, Antalya

Giriş

Tüm dünyada vazgeçilmez bir sektör niteliğinde olan tarım sektörü; toplumun bütün kesimlerini yakından ilgilendirmektedir. Ancak tarımın doğası gereği üretimden pazarlamaya kadar olan süreçte çok sayıda risk faktörünün de etkisi altındadır. Dolayısıyla çiftçi planlarını yaparken her konuda tam bilgiye sahip bir ortam bulamaz. Çiftçi ürünü bugün üretir, ancak istediği veya planladığı zaman satamaz. Üretimin başlamasıyla satış zamanı arasında koşullar çok değişik olabilir. Örneğin fiyatlar değişebilir, pazarda beklenen fiyat oluşmayabilir ve kötü hava koşulları ürün kayıplarına neden olabilir. Dolayısıyla gelecekle ilgili karar almak zorunda olan çiftçi belirtilen faktörlerden etkilenmektedir. Bu nedenle tarımsal üretimde var olan risk kaynaklarının bilinmesi ve uygulanacak risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi oldukça önemli konular olarak ortaya çıkmaktadır.

Risk, genel olarak tarımsal üretimde yapılan planların gerçekleşmeme ihtimali olarak ifade edilmektedir. Tarımsal üretimde; üretim, pazarlama, finansman, teknoloji, politika ve iklim koşulları başlıca risk faktörleridir. Tarım işletmelerinde görülen bu riskler ve belirsizlikler nedeniyle optimum planlardan sapmalar, karar almada güçlükler, ekonomik kayıplar, üreticilerin rekabet gücünde ve gelir düzeylerinde azalmalar meydana gelmektedir. Tarımsal işletmelerin etkisi altında olduğu risk ve belirsizlikler yalnızca üreticileri değil, ülke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir. Tarımsal risklerin oluşturduğu zararlar ve öngörülemeyen belirsizlikler kaynakların etkin kullanımını, sürdürülebilir tarımı ve sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında kaliteye dayalı üretimi engellemektedir.

Çiftçilerin riske yönelik algı ve tutumlarının değerlendirilmesi, belirsiz bir durumla karşı karşıya kaldıklarında çiftçilerin kararlarını şekillendiren önemli faktörlerdir (Akçaöz ve Özkan, 2005). Çiftçilerin aldıkları kararlar, riskli ve belirsiz durumlarda, risk algıları ve riske yönelik tutumları dikkate alınarak analiz edilebilir (Lucas ve Pabuayon, 2011). Sosyal, ekonomik ve demografik faktörlerin çiftçilerin risk algıları ve risk tutumları üzerindeki etkilerine ilişkin önceki çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Tarım işletmelerinin özellikleri ile çiftçi ve ailesinin özellikleri; çiftçilerin risk algılarını ve risk tutumlarını etkiler. Eğitim durumu ve tarımsal deneyim; çiftçilerin tarımsal faaliyetlerinde karşılaştıkları risk kaynaklarını algılamaları üzerinde etkili faktörlerdir. Bu risklerin görülme sıklığı ve etkileri; çiftçilerin algılarını etkiler ve riski daha verimli bir şekilde yönetme yeteneklerini geliştirir. Konuyla ilgili önceki çalışmalarda çiftçilerin risk tercihlerinin; yaşa (Kammar ve Bhagat, 2009; Kisaka-Lwayo ve Obi, 2012; Ashraf ve Routray, 2013; Iqbal ve ark., 2016), eğitim düzeyine (Khan ve ark., 2010; Dadzie ve Acquah, 2012), gelire (Einav ve ark., 2010), tarımsal deneyime (Lucas ve Pabuayon, 2011), tarım dışı gelire (Ullah ve ark., 2015), sözleşmeli üretim yapma durumuna (Lu ve ark., 2017) ve çiftlik büyüklüğüne (Lucas ve Pabuayon, 2011; Iqbal ve ark., 2016) bağlı olarak önemli ölçüde farklılaştığı (Flaten ve ark., 2005) bulunmuştur. Tarımda iklim değişkenliğinden kaynaklanan üretim riskinin yönetilmesinde iklim bilgisi büyük önem taşımaktadır (Chaudhary ve Aryal, 2009). Çiftçilerin yayım çalışanlarına erişimi, etkili risk yönetimi stratejilerinin benimsenmesi yoluyla tarımsal risklerin anlaşılmasına ve yönetilmesine olanak sağlar (Arce, 2010; Akhtar ve ark., 2018).

Tarımdaki riskler Knight (2002) tarafından risk analizi çerçevesinin çizildiği 1933 yılından bu yana dünya çapında bir endişe konusu olmuştur. Tarımsal risk alanındaki literatürün analizi (Halter ve Dean, 1971; Dillon, 1971, Hardaker ve ark., 2004; Ladanyi, 2003) tarımda risklerin değerlendirilmesi ve yönetilmesinin zor olduğunu göstermektedir. Tarım işletmeleri çok sayıda belirsizlikle baş etmek zorundadır. Tarım ekonomisi literatürü, çiftçi risk tercihlerini tahmin etmeye yönelik bir dizi çalışmayı açıklar (Gomez-Limon ve ark., 2003; Isik ve Khanna, 2003; Toledo ve Engler, 2008) ve bir çiftçinin bir dizi rastgele seçim arasında nasıl karar verdiğini anlamak için modeller sağlar (Hardaker ve ark., 2004; Bradshaw, 2004; Girdziute, 2012). Tarım işletmelerinde, risk kaynakları ve risk yönetim stratejilerine ilişkin çiftçilerin tutum ve davranışlarını inceleyen geniş bir literatür bulunmaktadır.

Tarımsal üretimde karşılaşılan problemlerin çözümünde tarımsal kooperatiflerin rolü önemlidir. Tarım kooperatifi tarım alanında daha verimli olmayı sağlamak adına gönüllülük esasıyla bir araya gelen ve ortak çıkarlara sahip olan bir gruptur denilebilir (Bianchi ve Vietta, 2020; Nalci, 2022). Tarımsal kooperatifler Türkiye’de küçük işletmelerin sosyal ve ekonomik gelişimlerinde faydalı olmuştur. Üretimin sürdürülebilirliğini ve üreticilerin araçlardan uzaklaşmasını desteklemektedir. Üreticilerin birleşmesi; üretimin sürekliliğini ve kalitesini de artırmıştır (Koroğlu, 2003; Gümüş, 2022). Bu çalışmada; Antalya ilinde tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan ve ortak olmayan üreticilerin üretim sürecinde karşılaştıkları riskler ve bu risklere karşı uyguladıkları risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler oluşturmuştur. Antalya ilinin Serik ve Aksu ilçelerine ait köylerde, tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan ve olmayan üreticilerden anket yoluyla derlenen veriler çalışmanın birincil kaynağıdır. Anket uygulaması Aralık 2018-Mart 2019 döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda kooperatife ortak olan 40, ortak olmayan 40 üretici olmak üzere toplam 80 işletmede üreticilere anket uygulanmıştır. Anket uygulaması ile elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar çizelgelerde özetlenmiştir. Araştırmanın ikincil kaynakları ise ulusal ve uluslararası alanda yapılmış benzer çalışmalar ile konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardır.

Bulgular ve Tartışma

Sosyo-Ekonomik Özellikler

Araştırmada incelenen işletmelerde cinsiyet, yaş, eğitim, deneyim süresi gibi özellikler incelenmiş ve elde edilen veriler Çizelge 1’de verilmiştir. İncelenen işletmelerde toplam nüfus 309 olup, bu nüfusun %50,81’ini erkek, %49,19’unu kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında anket uygulanan üreticilerin %98,75’inin erkek, %1,25’inin kadın olduğu belirlenmiştir. Anket uygulanan üreticilerin %47,5’i 15-49 yaş aralığında, %52,5’i 50 ve üzeri yaş aralığındadır. Kooperatife ortak olan üreticilerin %57,5’i, kooperatife ortak olmayan üreticilerin ise %47,5’i 50 yaş ve üzeri gruptadır. Kooperatife ortak olan üreticilerin %50’si ilkökul, kooperatife ortak olmayan üreticilerin ise %57,5’i ilkökul mezunudur. İncelenen işletmelerde üreticilerin ortalama deneyim süresi 27 yıl olup bu değer kooperatife ortak olan üreticiler için 30 yıl, kooperatife ortak olmayan üreticiler için 24 yıldır.

Araştırma kapsamındaki işletmelerde aile nüfusunun %64,72’si kendi işletmesinde tarımsal işlerde çalışmaktadır. Kooperatife ortak olan işletmelerde aile nüfusunun %68,97’sinin, kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise %60,98’inin işletmede çalıştığı belirlenmiştir. İşletmeler genel olarak değerlendirildiğinde aile nüfusunun %5,5’i, kooperatife ortak olan işletmelerde %4,14’ü, kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise nüfusun %6,71’i işletme dışında tarımsal işlerde çalışmaktadır. Araştırmada anket uygulanan üreticilerin %10’u işletme dışında tarımsal işlerde çalışırken, bu oran kooperatife ortak olan üreticiler için %7,5, kooperatife ortak olmayan üreticiler için ise %12,5’dir. Araştırmada işletmeler genel olarak değerlendirildiğinde üreticilerin %36,25’inin tarım dışı işlerde çalıştığı belirlenmiştir. Kooperatife ortak olan üreticilerin %32,5’i, kooperatife ortak olmayan üreticilerin ise %40’ı tarım dışı işlerde çalışmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 1. İncelenen İşletmelerde Demografik Özellikler

	Ortak Olan		Ortak Olmayan		Genel	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Aile Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı						
Erkek	69	47,59	88	53,66	157	50,81
Kadın	76	52,41	76	46,34	152	49,19
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Üreticilerin Cinsiyete Göre Dağılımı						
Erkek	39	97,50	40	100,00	79	98,75
Kadın	1	2,50	0	0	1	1,25
Toplam	40	100,00	40	100,00	80	100,00
Aile Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı						
0 - 6	7	4,83	5	3,05	12	3,88
7 - 14	12	8,28	24	14,63	36	11,65
15 - 49	82	56,55	101	61,59	183	59,22
50 +	44	30,34	34	20,73	78	25,24
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Üreticilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı						
15 - 49	17	42,50	21	52,50	38	47,50
50 +	23	57,50	19	47,50	42	52,50
Toplam	40	100,00	40	100,00	80	100,00
Ortalama Yaş	49,25		46,98		48,11	
Aile Nüfusunun Eğitim Durumu						
Okur Yazar Değil	8	5,52	5	3,05	13	4,21
Okur Yazar	6	4,14	6	3,66	12	3,88
İlkökul Mezunu	56	38,62	64	39,02	120	38,83
Ortaokul Mezunu	18	12,41	37	22,56	55	17,80
Lise Mezunu	32	22,07	23	14,02	55	17,80
Üniversite Mezunu	25	17,24	29	17,68	54	17,48
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Üreticilerin Eğitim Durumu						
İlkökul Mezunu	20	50,00	23	57,50	43	53,75
Ortaokul Mezunu	8	20,00	7	17,50	15	18,75
Lise Mezunu	7	17,50	6	15,00	13	16,25
Üniversite Mezunu	5	12,50	4	10,00	9	11,25
Toplam	40	100,00	40	100,00	80	100,00
Üreticilerin Ortalama Deneyim Süresi						
Yıl		30		24		27

Çizelge 2. İncelenen İşletmelerde Nüfusun Çalışma Durumu

	Ortak Olan		Ortak Olmayan		Genel	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Aile Nüfusunun İşletmede Çalışma Durumu						
Evet	100	68,97	100	60,98	200	64,72
Hayır	45	31,03	64	39,02	109	35,28
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Aile Nüfusunun İşletme Dışı Tarımsal İşlerde Çalışma Durumu						
Evet	6	4,14	11	6,71	17	5,50
Hayır	139	95,86	153	93,29	292	94,50
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Üreticilerin İşletme Dışı Tarımsal İşlerde Çalışma Durumu						
Evet	3	7,50	5	12,50	8	10,00
Hayır	37	92,50	35	87,50	72	90,00
Toplam	40	100,00	40	100,00	80	100,00
Aile Nüfusunun Tarım Dışı İşlerde Çalışma Durumu						
Evet	27	18,62	43	26,22	70	22,65
Hayır	118	81,38	121	73,78	239	77,35
Toplam	145	100,00	164	100,00	309	100,00
Üreticilerin Tarım Dışı İşlerde Çalışma Durumu						
Evet	13	32,50	16	40,00	29	36,25
Hayır	27	67,50	24	60,00	51	63,75
Toplam	40	100,00	40	100,00	80	100,00

Risk Kaynakları

Araştırma kapsamında incelenen işletmelerde risk kaynakları *üretim riski*, *finansman riski*, *pazarlama ve fiyat riski*, *kişisel risk*, *politik ve yasal risk* olmak üzere 5 başlık altında ele alınmıştır. Araştırmada kooperatife ortak olan işletmelerde en önemli görülen üretim riski kaynakları bitki hastalıklarından dolayı verim düşüklüğü (1,48) ve bitki zararlılarından dolayı verim düşüklüğüdür (1,50). Yangın nedeniyle ürünün zarar görmesi (3,13) ve toprak kayması (3,10) ise kooperatife ortak olan üreticiler tarafından nötr olarak değerlendirilmiştir. Kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise ürün verimindeki değişiklikler (1,53) daha önemli görülen üretim riski kaynağıdır. Bunu bitki zararlılarından dolayı verim düşüklüğü (1,55) ve bitki hastalıklarından dolayı verim düşüklüğü (1,58) izlemektedir. Yangın nedeniyle ürünün zarar görmesi (3,48) ve hırsızlık (3,23) ise kooperatife ortak olmayan üreticiler tarafından nötr olarak ifade edilmiştir (Çizelge 3).

Araştırma kapsamında incelenen işletmelerde her iki grup için de önemli görülen finansman riski kaynakları girdi maliyetlerindeki değişiklikler ve enflasyondur. Bunun yanı sıra kooperatife ortak olan üreticiler borçluluk durumu (2,08), borç yapısı (2,08) ve faiz oranlarındaki değişiklikleri (2,10) de önemli olarak değerlendirirken, kooperatife ortak olmayan üreticiler finansman yetersizliğini (2,48) önemli, borçluluk durumu (2,53) ve borç yapısını (2,58) nötr olarak değerlendirmişlerdir (Çizelge 4).

İncelenen işletmelerde kooperatife ortak olan üreticilerin önemli gördükleri pazarlama ve fiyat riski kaynakları ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler (1,50) ve ürünlerin pazar garantisinin olmamasıdır (1,85). Üreticiler sözleşmeli üretimin olmamasını (3,88), soğuk hava deposu yetersizliğini (3,83) ve paketlemede karşılaşılan sorunları (3,83) önemli değil olarak değerlendirmişlerdir. Kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise en önemli görülen pazarlama ve fiyat riski kaynağı ürünlerin fiyatlarındaki değişikliklerdir (1,38). Üreticiler ürünlerin pazar garantisinin olmamasını önemli olarak görürken, sözleşmeli üretimin olmamasını (3,35) ve soğuk hava deposu yetersizliğini (3,78) önemli değil olarak belirtmişlerdir (Çizelge 5).

Çizelge 3. İncelenen İşletmelerde Üretim Riski Kaynakları

Üretim Riski Kaynakları	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Bitki hastalıklarından dolayı verim düşüklüğü	1,48	0,60	57,50	37,50	5,00	-	-	100,00
Bitki zararlılarından dolayı verim düşüklüğü	1,50	0,60	55,00	40,00	5,00	-	-	100,00
Ürün verimindeki değişiklikler	1,63	0,54	40,00	57,50	2,50	-	-	100,00
İklim koşullarında meydana gelen değişiklikler	1,75	0,59	30,00	67,50	-	2,50	-	100,00
Don olayı	1,78	0,95	47,50	35,00	12,50	2,50	2,50	100,00
Yağışın gereğinden fazla olması	1,93	0,66	22,50	65,00	10,00	2,50	-	100,00
Yağışın yetersiz olması	1,95	0,71	22,50	65,00	7,50	5,00	-	100,00
Pazara uygun çeşit ve kalitede ürün yetiştirememesi	2,13	1,04	25,00	55,00	7,50	7,50	5,00	100,00
Üretim yöntemi ile ilgili bilgi eksikliği	2,15	0,83	17,50	60,00	12,50	10,00	-	100,00
Sel nedeniyle ürünün zarar görmesi	2,25	1,28	37,50	27,50	12,50	17,50	5,00	100,00
Hasat sırasında meydana gelen ürün kayıpları	2,35	1,17	20,00	52,50	7,50	12,50	7,50	100,00
Üretim planlamasının olması	2,35	0,86	7,50	65,00	15,00	10,00	2,50	100,00
İşletme kayıtlarının tutulmaması	2,38	1,15	20,00	47,50	15,00	10,00	7,50	100,00
Analiz laboratuvarlarının yetersizliği	2,40	1,15	20,00	45,00	17,50	10,00	7,50	100,00
Tarımsal alet ve makinelerin yetersizliği	2,58	1,01	2,50	65,00	12,50	12,50	7,50	100,00
İşletme ölçeğinin küçük olması	2,60	0,98	10,00	42,50	27,50	17,50	2,50	100,00
Hırsızlık	2,85	1,08	5,00	37,50	37,50	7,50	12,50	100,00
Toprak kayması	3,10	0,87	2,50	17,50	55,00	17,50	7,50	100,00
Yangın nedeniyle ürünün zarar görmesi	3,13	0,88	2,50	17,50	52,50	20,00	7,50	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Ürün verimindeki değişiklikler	1,53	0,55	50,00	47,50	2,50	-	-	100,00
Bitki zararlılarından dolayı verim düşüklüğü	1,55	0,60	50,00	45,00	5,00	-	-	100,00
Bitki hastalıklarından dolayı verim düşüklüğü	1,58	0,64	50,00	42,50	7,50	-	-	100,00
Pazara uygun çeşit ve kalitede ürün yetiştirememesi	1,68	0,62	40,00	52,50	7,50	-	-	100,00
Don olayı	1,90	0,96	40,00	40,00	10,00	10,00	-	100,00
İklim koşullarında meydana gelen değişiklikler	1,95	0,71	25,00	57,50	15,00	2,50	-	100,00
Yağışın gereğinden fazla olması	2,10	0,96	25,00	52,50	12,50	7,50	2,50	100,00
Yağışın yetersiz olması	2,28	1,04	20,00	50,00	17,50	7,50	5,00	100,00
Sel nedeniyle ürünün zarar görmesi	2,63	1,21	20,00	27,50	32,50	10,00	10,00	100,00
Üretim planlamasının olması	2,65	0,86	2,50	50,00	30,00	15,00	2,50	100,00
Üretim yöntemi ile ilgili bilgi eksikliği	2,75	0,93	2,50	47,50	25,00	22,50	2,50	100,00
Hasat sırasında meydana gelen ürün kayıpları	2,83	0,90	5,00	35,00	32,50	27,50	-	100,00
Analiz laboratuvarlarının yetersizliği	2,98	1,07	7,50	27,50	32,50	25,00	7,50	100,00
İşletme kayıtlarının tutulmaması	3,00	1,28	12,50	27,50	22,50	22,50	15,00	100,00
Tarımsal alet ve makinelerin yetersizliği	3,03	1,03	2,50	37,50	20,00	35,00	5,00	100,00
Toprak kayması	3,03	0,89	2,50	22,50	52,50	15,00	7,50	100,00
İşletme ölçeğinin küçük olması	3,05	1,01	2,50	32,50	30,00	27,50	7,50	100,00
Hırsızlık	3,23	1,12	5,00	25,00	25,00	32,50	12,50	100,00
Yangın nedeniyle ürünün zarar görmesi	3,48	1,01	2,50	10,00	45,00	22,50	20,00	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Çizelge 4. İncelenen İşletmelerde Finansman Riski Kaynakları

Finansman Riski Kaynakları	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Girdi maliyetlerindeki değişiklikler	1,48	0,60	57,50	37,50	5,00	-	-	100,00
Enflasyon	2,03	1,03	32,50	45,00	15,00	2,50	5,00	100,00
Borçluluk durumu (Borç miktarı)	2,08	1,05	30,00	50,00	5,00	12,50	2,50	100,00
Borç yapısı (Vadesi, kaynağı)	2,08	1,05	30,00	50,00	5,00	12,50	2,50	100,00
Faiz oranlarındaki değişiklikler	2,10	1,08	30,00	47,50	10,00	7,50	5,00	100,00
Finansman yetersizliği	2,23	0,70	5,00	75,00	15,00	2,50	2,50	100,00
Öz sermayesiz finansman	2,35	0,80	5,00	67,50	17,50	7,50	2,50	100,00
İşletme sermayesindeki yetersizlik	2,35	0,83	7,50	62,50	20,00	7,50	2,50	100,00
Arazi fiyatlarındaki değişiklikler	2,53	1,11	17,50	40,00	17,50	22,50	2,50	100,00
Kredi kaynaklarının kapasitesi/ bulunabilirliği	2,60	1,08	5,00	60,00	15,00	10,00	10,00	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Girdi maliyetlerindeki değişiklikler	1,48	0,68	60,00	35,00	2,50	2,50	-	100,00
Enflasyon	2,10	0,78	20,00	55,00	20,00	5,00	-	100,00
Finansman yetersizliği	2,48	0,96	7,50	60,00	12,50	17,50	2,50	100,00
Borçluluk durumu (Borç miktarı)	2,53	1,04	12,50	47,50	17,50	20,00	2,50	100,00
Borç yapısı (Vadesi, kaynağı)	2,58	0,98	7,50	52,50	17,50	20,00	2,50	100,00
Öz sermayesiz finansman	2,60	0,90	2,50	57,50	20,00	17,50	2,50	100,00
İşletme sermayesindeki yetersizlik	2,68	1,00	5,00	50,00	22,50	17,50	5,00	100,00
Faiz oranlarındaki değişiklikler	2,78	0,97	2,50	50,00	17,50	27,50	2,50	100,00
Kredi kaynaklarının kapasitesi/ bulunabilirliği	2,85	0,89	2,50	37,50	35,00	22,50	2,50	100,00
Arazi fiyatlarındaki değişiklikler	3,48	1,22	5,00	22,50	15,00	35,00	22,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Çizelge 5. İncelenen İşletmelerde Pazarlama ve Fiyat Riski Kaynakları

Pazarlama ve Fiyat Riski Kaynakları	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler	1,50	0,51	50,00	50,00	-	-	-	100,00
Ürünlerin pazar garantisinin olmaması	1,85	0,83	32,50	57,50	5,00	2,50	2,50	100,00
Pazarlama ve satış konusunda bilgi eksikliği	2,58	1,06	10,00	50,00	17,50	17,50	5,00	100,00
Toptancı halinde alt yapı eksikliğinin olması	2,63	1,15	7,50	57,50	10,00	15,00	10,00	100,00
Taşımada karşılaşılan sorunlar	3,08	1,27	5,00	40,00	17,50	17,50	20,00	100,00
Satış yerine uzaklık	3,10	1,26	5,00	40,00	12,50	25,00	17,50	100,00
Muhafazada karşılaşılan sorunlar	3,65	1,12	5,00	10,00	25,00	35,00	25,00	100,00
Paketlemede karşılaşılan sorunlar	3,83	1,03	2,50	5,00	32,50	27,50	32,50	100,00
Soğuk hava deposu yetersizliği	3,83	1,11	2,50	7,50	32,50	20,00	37,50	100,00
Sözleşmeli üretimin olmaması	3,88	1,28	10,00	7,50	5,00	40,00	37,50	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler	1,38	0,49	62,50	37,50	-	-	-	100,00
Ürünlerin pazar garantisinin olmaması	1,78	1,07	50,00	37,50	2,50	5,00	5,00	100,00
Toptancı halinde alt yapı eksikliğinin olması	2,55	0,93	5,00	57,50	17,50	17,50	2,50	100,00
Pazarlama ve satış konusunda bilgi eksikliği	2,93	1,05	5,00	37,50	22,50	30,00	5,00	100,00
Taşımada karşılaşılan sorunlar	2,95	0,99	-	42,50	27,50	22,50	7,50	100,00
Satış yerine uzaklık	3,13	1,14	5,00	32,50	17,50	35,00	10,00	100,00
Muhafazada karşılaşılan sorunlar	3,45	0,88	-	12,50	42,50	32,50	12,50	100,00
Paketlemede karşılaşılan sorunlar	3,58	0,96	2,50	7,50	37,50	35,00	17,50	100,00
Soğuk hava deposu yetersizliği	3,78	0,83	-	2,50	40,00	35,00	22,50	100,00
Sözleşmeli üretimin olmaması	4,35	0,89	-	7,50	5,00	32,50	55,00	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Araştırma kapsamında kooperatife ortak olan işletmelerde işletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumu (2,13), yabancı işgücü bulmada karşılaşılan güçlükler (2,23) ve işletmede meydana gelen iş kazaları (2,28) önemli görülen kişisel risk kaynakları iken, kooperatife ortak olmayan işletmelerde önemli görülen kişisel risk kaynakları işletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumu (2,03) ve işletmede meydana gelen iş kazalarıdır (2,30). İşletmelerde aile işgücünün yetersizliği ve aile ilişkilerindeki sorunlar/ anlaşmazlıklar ise her iki grup için de nötr olarak değerlendirilmiştir (Çizelge 6).

Araştırma kapsamında politik ve yasal risk kaynakları değerlendirilmiştir. Her iki grupta da ülkenin ekonomik durumundaki değişimler ve hükümetin uyguladığı politikalarındaki değişiklikler (genel ve tarım) önemli olarak değerlendirilen risk kaynaklarıdır. Kooperatife ortak olan üreticiler tüm politik ve yasal risk kaynaklarını önemli görürken, kooperatife ortak olmayan üreticiler ise üretici örgütlenmesindeki yetersizlikler (2,63) ve hükümet desteğinin olmaması/yetersiz olmasını (2,50) nötr olarak ifade etmişlerdir (Çizelge 7).

Araştırma kapsamında incelenen işletmelerde risk yönetimi stratejileri; üretim riski yönetimi stratejileri, finansman riski yönetimi stratejileri ve pazarlama ve fiyat riski yönetimi stratejileri olmak üzere 3 başlık altında ele alınmıştır. Kooperatife ortak olan işletmelerdeki üreticiler üretim riski konusunda tarımsal girdilere yönelik desteklerin artırılması (1,73), hastalıklara karşı ilaçla mücadele yapma (1,80) ve kooperatife ortak olma (1,90) stratejilerini önemli olarak değerlendirirken, işletme arazisini küçültme stratejisini (4,10) önemsiz, sera sigortası yaptırmama (3,38) ve işletmede çeşitlendirme yapmak (3,33) stratejilerini ise nötr olarak değerlendirmişlerdir. Kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise hastalıklara karşı ilaçla mücadele yapmak (1,53) ve tarımsal girdilere yönelik desteklerin artırılması (1,93) üreticiler tarafından önemli görülen üretim riski yönetimi stratejileridir. Üreticiler işletme arazisini küçültmek (3,90) ve kooperatife ortak olmak (3,88) stratejilerini ise önemsiz olarak ifade etmişlerdir (Çizelge 8).

Çizelge 6. İncelenen İşletmelerde Kişisel Risk Kaynakları

Kişisel Risk Kaynakları	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
İşletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumu	2,13	0,79	15,00	65,00	15,00	2,50	2,50	100,00
Yabancı işgücü bulmada karşılaşılan güçlükler	2,23	1,14	27,50	45,00	10,00	12,50	5,00	100,00
İşletmede meydana gelen iş kazaları	2,28	0,91	7,50	72,50	12,50	-	7,50	100,00
İşletmecilerin teknik bilgi eksikliği	2,35	1,05	15,00	57,50	10,00	12,50	5,00	100,00
İş bölümünün olmaması	2,50	0,96	7,50	55,00	22,50	10,00	5,00	100,00
Aile ilişkilerindeki sorunlar/ anlaşmazlıklar	2,63	0,87	2,50	52,50	27,50	15,00	2,50	100,00
Aile işgücünün yetersizliği	2,73	1,11	7,50	50,00	10,00	27,50	5,00	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
İşletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumu	2,05	0,71	17,50	65,00	12,50	5,00	-	100,00
İşletmede meydana gelen iş kazaları	2,30	0,94	15,00	52,50	25,00	2,50	5,00	100,00
İşletmecilerin teknik bilgi eksikliği	2,53	0,96	5,00	60,00	17,50	12,50	5,00	100,00
Yabancı işgücü bulmada karşılaşılan güçlükler	2,70	1,22	12,50	42,50	20,00	12,50	12,50	100,00
İş bölümünün olmaması	2,80	1,04	7,50	37,50	27,50	22,50	5,00	100,00
Aile ilişkilerindeki sorunlar/ anlaşmazlıklar	3,08	1,00	5,00	25,00	32,50	32,50	5,00	100,00
Aile işgücünün yetersizliği	3,13	1,11	-	47,50	-	45,00	7,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Çizelge 7. İncelenen İşletmelerde Politik ve Yasal Risk Kaynakları

Politik ve Yasal Risk Kaynakları	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Ülkenin ekonomik durumundaki değişimler	1,65	0,53	37,50	60,00	2,50	-	-	100,00
Hükümetin uyguladığı politikalarındaki değişiklikler (Genel ve Tarım)	1,80	0,79	35,00	55,00	7,50	-	2,50	100,00
Üretici örgütlenmesindeki yetersizlikler	2,20	0,97	22,50	47,50	20,00	7,50	2,50	100,00
Hükümet desteğinin olmaması/yetersiz olması	2,23	0,80	12,50	60,00	22,50	2,50	2,50	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Ülkenin ekonomik durumundaki değişimler	1,78	0,53	27,50	67,50	5,00	-	-	100,00
Hükümetin uyguladığı politikalarındaki değişiklikler (Genel ve Tarım)	1,90	0,67	27,50	55,00	17,50	-	-	100,00
Hükümet desteğinin olmaması/yetersiz olması	2,50	0,91	10,00	45,00	32,50	10,00	2,50	100,00
Üretici örgütlenmesindeki yetersizlikler	2,63	1,00	12,50	35,00	32,50	17,50	2,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Risk Yönetimi Stratejileri

Araştırma kapsamında kooperatife ortak olan işletmelerde önemli görülen finansman riski kaynakları harcamaları planlamak (1,50), mevcut kaynakların aşırı kullanımını düzenlemek (1,50) ve tasarruf yapmaktır (1,60). Üreticiler ailenin yaşam standardını düşürmek ve sermaye varlıklarını satmak (4,23) stratejilerini önemsiz olarak ifade etmişlerdir. Kooperatife ortak olmayan işletmelerde ise mümkün olduğunca en düşük maliyetle üretim yapmak (1,43) en önemli görülen finansman riski yönetimi stratejisi iken, harcamaları planlamak (1,58) ve tasarruf yapmak (1,60) önemli, sermaye varlıklarını satmak (4,35) ve ailenin yaşam standardını düşürmek (4,28) üreticiler tarafından önemsiz olarak görülen stratejilerdir (Çizelge 9).

Araştırmadaki işletmelerde hem kooperatife ortak olan hem de kooperatife ortak olmayan üreticiler için önemli görülen pazarlama ve fiyat riski kaynakları geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmak, ürünün satılacağı pazar hakkında bilgi sahibi olmak ve taşıma/ulaşım olanaklarını iyileştirmektir. Her iki grup da sözleşmeli üretim yapmak stratejisini önemsiz olarak değerlendirmiştir (Çizelge 10).

Çizelge 8. İncelenen İşletmelerde Üretim Riski Yönetimi Stratejileri

Üretim Riski Yönetimi Stratejileri	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Tarımsal girdilere yönelik desteklerin artırılması	1,73	0,55	32,50	62,50	5,00	-	-	100,00
Hastalıklara karşı ilaçla mücadele yapmak	1,80	0,52	25,00	70,00	5,00	-	-	100,00
Kooperatife ortak olmak	1,90	0,74	22,50	72,50	-	2,50	2,50	100,00
İşletme kayıtlarını düzenli olarak tutmak	2,25	1,19	30,00	40,00	10,00	15,00	5,00	100,00
Tarım danışmanı ile çalışmak	2,48	1,15	12,50	57,50	10,00	10,00	10,00	100,00
Arazi toplulaştırması yapmak	2,50	0,93	7,50	55,00	20,00	15,00	2,50	100,00
İşletme arazisini büyütmek	2,55	0,96	7,50	52,50	20,00	17,50	2,50	100,00
Bölgesel üretim planlaması yapmak	2,55	0,93	5,00	55,00	25,00	10,00	5,00	100,00
Ürün sigortası yaptırmak	3,03	1,14	7,50	32,50	17,50	35,00	7,50	100,00
İşletmede farklılaştırma yapmak (Birden çok ürüne yer vermek)	3,20	1,34	10,00	32,50	2,50	37,50	17,50	100,00
İşletmede çeşitlendirme yapmak (Birden çok çeşide yer vermek)	3,33	1,27	7,50	27,50	7,50	40,00	17,50	100,00
Sera sigortası yaptırmak	3,38	1,17	5,00	25,00	12,50	42,50	15,00	100,00
İşletme arazisini küçültmek	4,10	0,78	-	-	25,00	40,00	35,00	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Hastalıklara karşı ilaçla mücadele yapmak	1,53	0,51	47,50	52,50	-	-	-	100,00
Tarımsal girdilere yönelik desteklerin artırılması	1,93	0,83	30,00	52,50	15,00	-	2,50	100,00
İşletme arazisini büyütmek	2,78	1,21	10,00	42,50	20,00	15,00	12,50	100,00
Arazi toplulaştırması yapmak	2,78	1,19	20,00	17,50	32,50	25,00	5,00	100,00
İşletme kayıtlarını düzenli olarak tutmak	2,80	1,45	30,00	15,00	10,00	35,00	10,00	100,00
Bölgesel üretim planlaması yapmak	2,90	1,13	7,50	35,00	27,50	20,00	10,00	100,00
Sera sigortası yaptırmak	2,95	1,47	27,50	12,50	10,00	37,50	12,50	100,00
Ürün sigortası yaptırmak	3,08	1,27	17,50	15,00	17,50	42,50	7,50	100,00
İşletmede çeşitlendirme yapmak (Birden çok çeşide yer vermek)	3,15	1,17	-	42,50	17,50	22,50	17,50	100,00
Tarım danışmanı ile çalışmak	3,20	1,38	7,50	35,00	15,00	15,00	27,50	100,00
İşletmede farklılaştırma yapmak (Birden çok ürüne yer vermek)	3,28	1,24	5,00	32,50	10,00	35,00	17,50	100,00
Kooperatife üye olmak	3,88	0,82	2,50	-	25,00	52,50	20,00	100,00
İşletme arazisini küçültmek	3,90	0,87	-	5,00	27,50	40,00	27,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Çizelge 9. İncelenen İşletmelerde Finansman Riski Yönetimi Stratejileri

Finansman Riski Yönetimi Stratejileri	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Harcamaları planlamak	1,50	0,64	57,50	35,00	7,50	-	-	100,00
Mevcut kaynakların aşırı kullanımını düzenlemek	1,50	0,60	55,00	40,00	5,00	-	-	100,00
Tasarruf yapmak	1,60	0,59	45,00	50,00	5,00	-	-	100,00
Mümkün olduğunca en düşük maliyetle üretim yapmak	1,68	0,83	47,50	42,50	7,50	-	2,50	100,00
Ödeme gücünü arttırmak	1,93	0,80	27,50	57,50	12,50	-	2,50	100,00
Borçlanmayı azaltmak	2,05	0,78	17,50	67,50	10,00	2,50	2,50	100,00
Sermaye kaynaklarını bulmak	2,23	0,70	7,50	67,50	22,50	-	2,50	100,00
Finansal analizler yapmak	2,30	0,82	5,00	72,50	15,00	2,50	5,00	100,00
İşletme dışı yatırım yapmak	2,83	1,32	10,00	47,50	10,00	15,00	17,50	100,00
Aile bireylerinin işletme dışında çalışması	3,25	1,26	10,00	25,00	7,50	45,00	12,50	100,00
Borç yönetiminin uzman kişilerce (Muhasebeci, Ziraat Müh. vb.) yapılması	3,33	1,05	2,50	22,50	27,50	35,00	12,50	100,00
İşletme sahibinin işletme dışında çalışması	3,38	1,27	5,00	32,50	2,50	40,00	20,00	100,00
Sermaye varlıklarını satmak	4,23	0,80	-	2,50	15,00	40,00	42,50	100,00
Ailenin yaşam standardını düşürmek	4,50	0,82	2,50	-	5,00	30,00	62,50	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Mümkün olduğunca en düşük maliyetle üretim yapmak	1,43	0,55	60,00	37,50	2,50	-	-	100,00
Harcamaları planlamak	1,58	0,55	45,00	52,50	2,50	-	-	100,00
Tasarruf yapmak	1,60	0,50	40,00	60,00	-	-	-	100,00
Mevcut kaynakların aşırı kullanımını düzenlemek	1,65	0,58	40,00	55,00	5,00	-	-	100,00
Borçlanmayı azaltmak	1,88	0,79	32,50	52,50	10,00	5,00	-	100,00
Ödeme gücünü arttırmak	2,20	0,72	15,00	52,50	30,00	2,50	-	100,00
Sermaye kaynaklarını bulmak	2,40	0,63	-	65,00	32,50	-	2,50	100,00
Finansal analizler yapmak	2,55	0,90	2,50	60,00	22,50	10,00	5,00	100,00
Aile bireylerinin işletme dışında çalışması	3,10	1,08	-	40,00	22,50	25,00	12,50	100,00
İşletme dışı yatırım yapmak	3,25	1,28	7,50	27,50	17,50	27,50	20,00	100,00
İşletme sahibinin işletme dışında çalışması	3,33	1,37	-	47,50	5,00	15,00	32,50	100,00
Borç yönetiminin uzman kişilerce (Muhasebeci, Ziraat Müh. vb.) yapılması	3,60	1,03	2,50	12,50	27,50	37,50	20,00	100,00
Ailenin yaşam standardını düşürmek	4,28	0,88	2,50	2,50	5,00	45,00	45,00	100,00
Sermaye varlıklarını satmak	4,35	0,89	-	5,00	12,50	25,00	57,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Çizelge 10. İncelenen İşletmelerde Pazarlama ve Fiyat Riski Yönetimi Stratejileri

Pazarlama ve Fiyat Riski Yönetimi Stratejileri	Ort.	Std. Sapma	Ölçek (%)					Toplam
			1	2	3	4	5	
Kooperatife Ortak Olan İşletmeler (N=40)								
Geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmak	1,73	0,68	37,50	55,00	5,00	2,50	-	100,00
Ürünün satılacağı pazar hakkında bilgi sahibi olmak	2,00	0,91	25,00	62,50	2,50	7,50	2,50	100,00
Taşıma/ulaşım olanaklarını iyileştirmek	2,33	0,83	7,50	65,00	17,50	7,50	2,50	100,00
Ürün satışlarını zamana yaymak	2,55	0,93	10,00	40,00	40,00	5,00	5,00	100,00
Ürünü işleyerek satmak	3,18	1,24	7,50	22,50	37,50	10,00	22,50	100,00
Muhafaza olanaklarını iyileştirmek	3,33	1,25	7,50	20,00	27,50	22,50	22,50	100,00
Sözleşmeli üretim yapmak	4,13	0,99	2,50	7,50	5,00	45,00	40,00	100,00
Kooperatife Ortak Olmayan İşletmeler (N=40)								
Geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmak	1,70	0,97	52,50	35,00	5,00	5,00	2,50	100,00
Ürünün satılacağı pazar hakkında bilgi sahibi olmak	2,03	0,70	15,00	75,00	2,50	7,50	-	100,00
Taşıma/ulaşım olanaklarını iyileştirmek	2,33	0,83	7,50	65,00	17,50	7,50	2,50	100,00
Muhafaza olanaklarını iyileştirmek	2,63	0,84	5,00	42,50	40,00	10,00	2,50	100,00
Ürün satışlarını zamana yaymak	2,68	0,94	7,50	37,50	40,00	10,00	5,00	100,00
Ürünü işleyerek satmak	3,55	1,32	5,00	22,50	20,00	17,50	35,00	100,00
Sözleşmeli üretim yapmak	4,48	0,68	-	-	10,00	32,50	57,50	100,00

Ölçek*: 1: Çok Önemli, 2: Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli Değil, 5: Hiç Önemli Değil

Sonuç

Toplumun bütün kesimlerini yakından ilgilendiren tarım sektörü üretimden pazarlamaya kadar olan süreçte birçok risk faktörünün etkisi altındadır. Başlıca risk faktörleri; üretim, pazarlama, finansman, teknoloji, politika ve iklim koşulları olarak sıralanabilmektedir. Söz konusu faktörler tarımda gelir dalgalanmalarına neden olmaktadır. Çünkü risk ve belirsizlik unsurlarının etkisiyle verim ve fiyatlarda büyük bir dalgalanma meydana gelmekte, bu da tarımsal gelirden yılda yıla önemli farklılıklar yaşanmasına neden olmaktadır (*Akçaöz ve Akdemir, 2001*). Tarımsal üretimde meydana gelen risklerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmasa da azaltılması gerekmektedir. Ancak riskler karşısında uygulanan çeşitli stratejilerle; ortaya çıkacak problemler transfer edilebilir, kontrol altına alınabilir veya etkisi azaltılabilir. Tarımsal üretimde karşılaşılan problemlerin çözümünde de tarımsal kooperatiflerin rolü önemlidir. Bu çalışmada, Antalya ilinde tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan ve ortak olmayan üreticilerin üretim sürecinde karşılaştıkları riskler ve bu risklere karşı uyguladıkları risk yönetimi stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Antalya ilinin ilçelerine ait köylerde tarımsal amaçlı kooperatife ortak olan 40, ortak olmayan 40 üretici olmak üzere toplam 80 işletmede üreticilere anket uygulanmıştır. Çalışmada, öncelikle üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri incelenmiş, daha sonra tarımsal üretimde karşılaştıkları risk kaynakları ve uyguladıkları risk yönetimi stratejileri ortaya konulmuştur. Üreticilere göre risk kaynakları ve stratejileri beşli likert ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; işletmelerde üreticilerin %52,5'inin 50 yaş ve üzerinde olduğu, ortalama deneyim sürelerinin 27 yıl olduğu belirlenmiştir. Araştırmada kooperatife ortak olan işletmelerde en önemli görülen risk kaynakları; bitki hastalıklarından dolayı verim düşüklüğü, girdi maliyetlerindeki değişiklikler, ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler, ülkenin ekonomik durumundaki değişimler ve işletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumu olarak belirlenmiştir. Kooperatife ortak olan üreticilerin bu risklere karşı uyguladıkları risk yönetimi stratejileri ise harcamaları planlamak, tarımsal girdilere yönelik desteklerin artırılması ve geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmak şeklinde ifade edilmiştir. Kooperatife ortak olmayan üreticilerin karşılaştıkları en önemli risk faktörleri ise ürünlerin fiyatlarındaki değişiklikler, girdi maliyetlerindeki değişiklikler, ürün verimindeki değişiklikler, ülkenin ekonomik durumundaki değişimler ve işletme sahibinin veya işçinin sağlık/sakatlık/ölüm durumudur. Kooperatife ortak olmayan üreticiler karşılaştıkları bu risklere karşı mümkün olduğunca en düşük maliyetle üretim yapmak, hastalıklara karşı ilaçla mücadele yapmak ve geçmiş dönem ürün fiyatları hakkında bilgi sahibi olmak stratejilerini uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Kaynaklar

- Akçaöz H, Akdemir Ş. 2001. Tarımsal Üretimde Risk, Risk Analizi ve Risk Davranışları: Çukurova Bölgesi Uygulamaları. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 14(1): 107-118.
- Akcaoz H, Ozkan B. 2005. Determining Risk Sources and Strategies Among Farmers of Contrasting Risk Awareness: A Case Study for Cukurova Region of Turkey. Journal of Arid Environments, 62: 661–675. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jaridenv.2005.01.018>
- Akhtar S, Gu-cheng L, Ullah R, Nazir A, Iqbal MA, Raza MH, Iqbal N, Faisal M. 2018. Factors Influencing Hybrid Maize Farmers' Risk Attitudes and Their Perceptions in Punjab Province, Pakistan. Journal of Integrative Agriculture, 17(6): 1454–1462. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2095-3119\(17\)61796-9](https://doi.org/10.1016/S2095-3119(17)61796-9)
- Arce C. 2010. Risk Management in the Agricultural Sector: Concepts and Tools. In: Strengthening the Caribbean Agri-food Private Sector: Competing in a Globalized World to Foster Rural Development, Grenada, 18–19 October 2010.
- Ashraf M, Routray JK. 2013. Perception and Understanding of Drought and Coping Strategies of Farming Households in Northwest Balochistan. International Journal of Disaster Risk Reduction, 5: 49-60. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2013.05.002>
- Bianchi M, Vieta M. 2020. Co-operatives, Territories and Social Capital: Reconsidering a Theoretical Framework. International Journal of Social Economics, 47(12): 105-126. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJSE-03-2020-0135>
- Bradshaw B. 2004. Plus C'est la Meme Chose? Questioning Crop Diversification as a Response to Agricultural Deregulation in Saskatchewan, Canada. Journal of Rural Studies, 20: 35-48. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(03\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(03)00033-0)
- Chaudhary P, Aryal KP. 2009. Global Warming in Nepal: Challenges and Policy Imperatives. Journal of Forest and Livelihood, 8: 5-14.
- Dadzie SKN, Acquah HD. 2012. Attitudes toward Risk and Coping Responses: The Case of Food Crop Farmers at Agona Duakwa in Agona East District of Ghana. International Journal of Agriculture and Forestry, 2(2): 29-37. DOI: <https://doi.org/10.5923/j.ijaf.20120202.06>

- Dillon JL. 1971. An Expository Review of Bernoullian Decision Theory is Utility? Review of Marketing and Agricultural Economics, 39: 3-80. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.9670>
- Einav L, Finkelstein A, Cullen MR. 2010. Estimating Welfare in Insurance Markets Using Variation in Prices. The Quarterly Journal of Economics, 125(3): 877-921.
- Flaten O, Lien G, Koelsing M, Valle PS, Ebbesvik M. 2005. Comparing Risk Perceptions and Risk Management in Organic and Conventional Dairy Farming: Empirical Results from Norway. Livestock Production Science, 95: 11-25. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.livprodsci.2004.10.014>
- Girdziute L. 2012. Risks in Agriculture and Opportunities of Their Integrated Evaluation. Procedia Social and Behavioral Sciences, 62: 783-790. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.132>
- Gomez-Limon J, Arriaza ML, Riesgo L. 2003. An MCDM Analysis of Agricultural Risk Aversion. European Journal of Operational Research, 151(3): 569-585. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0377-2217\(02\)00625-2](https://doi.org/10.1016/S0377-2217(02)00625-2)
- Gümüş H. 2022. Niğde İlinde Seçilmiş Bir Yörede Elma Üreticilerinin Kooperatifçilik Tercihlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Ege Üniversitesi. İzmir.
- Halter AN, Dean GW. 1971. Decisions Under Uncertainty with Research Applications. 1st Edition. Cincinnati: South-Western Press, Chapter 6.
- Hardaker JB, Huirne RBM, Anderson JR, Lien G. 2004. Coping with Risk in Agriculture. Cambridge: CABI. DOI: <https://doi.org/10.1079/9780851998312.0000>
- Iqbal MA, Ping Q, Abid M, Muhammad MKS, Rizwan M. 2016. Assessing Risk Perceptions and Attitude Among Cotton Farmers: A Case of Punjab Province, Pakistan. International Journal of Disaster Risk Reduction, 16: 68-74. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2016.01.009>
- Isik M, Khanna M. 2003. Stochastic Technology, Risk Preferences and Adoption of Site-specific Technologies. American Journal of Agricultural Economics, 85(2): 305-317. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-8276.00121>
- Kammar SK., Bhagat R. 2009. Constraints Experienced by Farmer's in Adopting Risk and Uncertainty Management Strategies in Rainfed Agriculture. Pusa Agricultural Science 32: 70-74.
- Khan AN, Khan SN, Ali A. 2010. Analysis of Damages Caused by Flood-2010 in District Peshawar. Journal of Science and Technology University of Peshawar, 36: 11-16.
- Kisaka-Lwayo M, Obi A. 2012. Risk Perceptions and Management Strategies by Smallholder Farmer's in KwaZulu-Natal Province, South Africa. International Journal of Agricultural Management, 1: 28-39. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.149748>
- Knight FH. 2002. Risk, Uncertainty and Profit. 4th Edition, Houghton: Mifflin Publishers, Chapter 7.
- Koroğlu S. 2003. Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Tarımsal Örgütlenme. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Ladanyi M. 2003. Risk Methods and Their Applications in Agriculture. Applied Ecology and Environmental Research, 6(1): 147-164. DOI: https://doi.org/10.15666/aeer/0601_147164
- Lu W, Latif A, Ullah R. 2017. Simultaneous Adoption of Contract Farming and Off-farm Diversification for Managing Agricultural Risks: The Case of Flue-cured Virginia tobacco in Pakistan. Natural Hazards, 86(3): 1347-1361. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11069-017-2748-z>
- Lucas MP, Pabuayon, IM. 2011. Risk Perceptions, Attitudes and Influential Factors of Rainfed Lowland Rice Farmer's in Ilocos Norte, Philippines. Asian Journal of Agriculture and Development, 8(2): 61-77. DOI: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.199327>
- Nalcı MM. 2022. Tarım Kooperatiflerinin Pazarlama Sorunları: Burdur İlinde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı. İnönü Üniversitesi. Malatya.
- Toledo RT, Engler A. 2008. Risk Preferences Estimation for Small Raspberry Producers in the Bio-Bio Region, Chile. Chilean Journal of Agricultural Research, 68(2): 175-182. DOI: <https://doi.org/10.4067/S0718-58392008000200007>
- Ullah R, Shivakoti GP, Ali G. 2015. Factors Effecting Farmer's Risk Attitude and Risk Perceptions: The Case of Khyber Pakhtunkhwa, Pakistan. International Journal of Disaster Risk Reduction, 13: 151-157. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.05.005>

